

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2015/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **EEN LAND IN SPAGAAT EN EEN CONTINENT
IN VERWARRING. “ZWITSERLEVENS”
VAN CAROLINE DE GRUYTER**

Zwitserland, het land van Toblerone en van Heidi en haar Peter. Er wordt geïdoleerd dat het een lieve lust is, er is kaasfondue en er bloeit edelweiss, de koeien lopen er met bellen door de Alpenweiden, de mannen dragen er een vilten hoed en een eigenaardige broek. Het land van de skiklassen ook, en van veertienjarigen die er dankzij het christelijke ziekenfonds gezonde lucht komen happen. Dat is de ene kant van Zwitserland. Lieflijk, traditioneel en enigszins aan de kneuterige kant.

De andere kant van het land, dat is de globalisering: grote banken, hoofdzetels van multinationale bedrijven, VN-organen en het Rode Kruis. Zij brengen de rijke, hoogopgeleide migranten naar het land. Eén van hen was Caroline de Gruyter, journalist bij *NRC Handelsblad*. Van 2004 tot 2008 woonde zij in Crans-près-Céligny, een pittoresk dorp met zicht op het Meer van Genève en op de Mont Blanc, een flink eind verderop. Haar man had er een diplomatieke functie en zij schreef stukken voor de krant over de VN, over de ineenstorting van Swissair en over de problemen bij UBS, de eerste Europese bank die

het slachtoffer werd van de Amerikaanse kredietcrisis.

In *Zwitserlevens* vertelt Caroline de Gruyter over haar vier jaar in een land in spagaat, tussen internationalisering en kleinschaligheid, tussen globalisering en traditionalisme. Het is een boek vol prettige anekdotes. Ze heeft het over de jaarlijkse kerstbomenverkoop, waar een als Kerstman verklede burgemeester glühwein verkoopt en worstjes roostert; over de bezoeken aan steenrijke bureaus, die uitleggen wat private equity is en hoe hedgefonds in elkaar zitten; over een visser die zijn inkomen kwijtraakte; over haar bezoek aan de mobiele grensbrigade; over de inbraak in haar huis en de teruggevonden buit. Ze vertelt het allemaal heel aanstekelijk, gevat en vaak grappig.

Maar het boek is veel meer dan een verzameling van prettige en straffe belevenissen. Dat maakt de auteur meteen duidelijk in de inleiding. Zwitserland is namelijk het droomland voor eurosceptici: een land buiten de Europese Unie dat welvarend is, rustig en stabiel, en bovendien de perfecte democratie. Het dopt trots en op soevereine wijze de eigen bonen, zo zegt de mythe. Dat beeld slaat Caroline de Gruyter geheel aan diggelen.

Welke berekeningsmethode er ook gehanteerd wordt, Zwitserland prijkt altijd hoog in de top van meest geglobaliseerde landen. Handelsbarrières zijn gesloopt, multinationals en steenrijke Golf-Arabiërs zijn binnengehaald. Bankzaken van over de hele wereld worden beheerd vanuit de Alpen. Zwitsers globaliseerden zich te pletter, adverteerden met het bankgeheim en boden interessante belastingdeals. Ze profiteerden er sterk van. Daardoor hebben ze veel geld, de armoede is beperkt, het is er netjes en de speeltuinen zijn er mooi onderhouden. Maar steeds meer Zwitsers zien het met lede ogen aan. Ze worden bitter en wantrouwig. Extreem rechts is er intussen haast overal de eerste of de tweede partij. Met hun hart zeggen ze nee tegen de globalisering en willen ze weer een simpel en eerlijk leven. Intussen gaan ze wel shoppen over de grens, in de Europese Unie, waar het allemaal een stuk goedkoper is.

Bij nader inzicht hangt er dus een prijskaartje aan het Zwitserse succesverhaal. Dat nadere inzicht geeft Caroline de Gruyter. In essentie komt het neer op een gigantisch verlies aan soevereiniteit. Grote

Zwitserse bedrijven hebben de Europese markt nodig om te overleven. Toegang tot die markt krijgen ze alleen als ze Europese wetgeving omzetten in eigen wetgeving. De totstandkoming van die Europese wetten kunnen ze op geen enkele manier beïnvloeden, maar haast elke Europese wet wordt intussen “verzwtserd”. Politici willen dat niet toegeven: ze blijven de illusie voeden dat Zwitserland soeverein is.

In het begin van de eurocrisis werd de Zwitserse frank steeds duurder. Skivakanties en Zwitserse producten werden onbetaalbaar. Dus werd de frank gekoppeld aan de euro, en werden alle beslissingen voortaan in Frankfurt genomen door de Europese Centrale Bank, zonder Zwitsers in het bestuur. Na een paar jaar werd de koppeling losgelaten en opnieuw schoot de frank de hoogte in. Het leven werd duurder, met tientallen procenten in enkele jaren tijd. De Zwitsers zijn in vele opzichten de speelbal van een Europese Unie, waar ze geen greep op hebben omdat ze er niet toe willen behoren.

Door hun open economie vallen de klappen ook sneller in Zwitserland dan elders in Europa, argumenteert Caroline de Gruyter. De effecten van de globalisering zijn er harder en rauwer, en als klein, zozegd onafhankelijk land kan het nauwelijks bijsturen. De Amerikaanse kredietcrisis sleepte UBS naar de ondergang. Hun bankgeheim moesten de Zwitsers helemaal loslaten. De werkelijke macht ligt buiten Zwitserland en de Zwitsers ondergaan het allemaal.

In het land van de zo geprezen directe democratie gaan de meeste Zwitsers intussen niet meer stemmen. De opkomst bij verkiezingen en referenda schommelt er tussen de 42 en de 48 procent. Dat is niet meer dan bij de Europese verkiezingen. De lage opkomst bij die Europese verkiezingen wordt als een groot probleem beschouwd. Eurosceptici, die tegelijk vaak grote Zwitserland-bewonderaars zijn, zien er een bewijs in dat de Unie niet werkt.

Zwitserlevens is dan ook een boek voor eurosceptici die menen dat Brussel de oorzaak is van allerlei kwaad en ongemak. Zonder de euro zou alles goedkoper zijn en als we de Unie zouden verlaten, zouden we weer baas in eigen land zijn. Onzin, betoogt Caroline de Gruyter, want in Zwitserland duiken dezelfde problemen op, en vaak nog

scherper. Alles is er duurder en de Zwitsers zijn nog minder baas in eigen land dan de inwoners van de Europese Unie, die via Brussel toch nog enige greep hebben op de processen die ertoe doen.

Het is tegelijk ook een boek voor eurofielen, die niet altijd erkennen dat verdere europeanisering, als onderdeel van globalisering, ook een reusachtige democratische uitdaging met zich meebrengt. Vraag het maar aan de Grieken, die zich al vele maanden afvragen waar verkiezingen nog toe dienen.

Zwitserslevens is vooral een boek voor iedereen die een pittige kijk wil op de spanning tussen globalisering en democratie. “Ik heb in Zwitserland gezien dat globalisering en democratie moeilijk samengaan als je ze niet goed doseert.”, zegt Caroline de Gruyter. De economie is internationaal geworden, en daar hangt welvaart aan vast. Een land verdient er geld aan waarmee het prettige dingen kan doen voor zijn bevolking. Maar de democratie is niet internationaal. Die blijft nationaal georganiseerd en de mensen hebben daarom niet meer het gevoel dat ze nog iets te zeggen hebben. Vooral in tijden van crisis komt dat hard aan. Oplossingen biedt het boek niet. Caroline de Gruyter doet nadenken. Maar met haar verhalen en anekdotes ontzenuwt ze tussen de regels door wel alle simpele remedies.

HENDRIK VOS

CAROLINE DE GRUYTER, *Zwitserslevens. De nieuwe politieke realiteit in Europa*, Athenaeum, Polak & Van Gennep, Amsterdam, 2015, 192 p.
